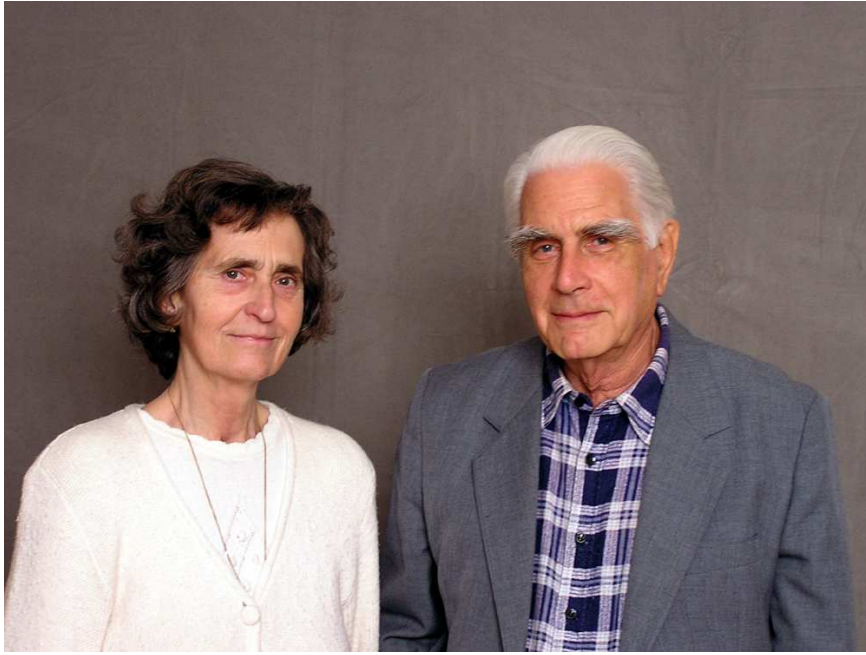

A Zongoráalom sikere külföldön

Apagyi Mária három kötetes zongoraiskolájának megjelenése óta (2008) öt év telt el. Miután a kiadvány az általános gyakorlathoz képest zeneműboltokban nem beszerezhető, érdekelt a kotta további sorsa, elterjedése. 2012 májusában meghallgattam Mária férjének, a vizuális művészeti ágban alkotó Dr. Lantos Ferenc festőművésznek a Magyar Művészeti Akadémián, Apagyi Máriával közösen tartott előadását, a nyár folyamán pedig leutaztam Balatonszentgyörgyre, ahol az általuk alapított Martyn Ferenc Művészeti Szabadiskola nyári táborának munkájába nyerhettem betekintést. A látottak és hallottak ismét megerősítették bennem azt a meggyőződést, hogy hatalmas élményt, megtapasztalást nyújt az általuk képviselt gondolkodásmód, semmihez nem hasonlítható módon nyitja rá az ebben a munkában folyamatosan résztvevő fiatalok lelkét és szellemét életre szóló felismerésekre.

Bár a *Parlando* korábbi száma alkalmat adott már a kiadvány bemutatására, a kötetekkel való mélyebb ismerkedés - pontosan újszerűségénél fogva - újra felvethet még világosabb megértésre váró kérdéseket. Részkérdések összefüggéseit, amiktől kitisztul és leegyszerűsödik a kiadvány felépítésében mindaz, ami eleinte bonyolultnak tűnt. A zenetanítás újszerű megközelítését már a kotta alcíme is elárulja: kreatív zongoratanulás! Ez a megközelítésmód azonnal rávilágít a növendék kreativitásának, aktív cselekvésének és gondolkodásának mindenekelőtti szükségszerűségére.

Apagyi Mária és dr. Lantos Ferenc

Apagyi Mária: Először is tisztázni szeretném, hogy az általunk 1985-ben alapított Művészeti Szabadiskolának életkori megkötése nincs, 4 éves kortól akár 60-on túl is bárki növendéke lehet. Egyenlő eséllyel indul és a tanulás tempóját nem a tanterv merev időbeosztása, hanem a gyerek (növendék) felfogó képessége diktálja. Ezt a kiadványt nem csak a fiatalok, hanem általában a zene iránt érdeklődők számára írtam, így bárki használhatja. Több évtizeden át tartó zenetanári munka mindenkori eredményeinek megfigyelése, értékelése vetett fel fokozatosan számunkra is új és új kérdéseket és felismerést. Lantos Ferenc képzőművész kérdésfelvetései alapjaiban segítettek ebben a munkában. Kérdése volt például: „Ti zenészek miért játszatok mindig csak kottából megtanult műveket? Miért csak megtanult művekkel foglalkoztok? Miért nem próbáljátok a saját, személyes hangjaitokat is megszólaltatni zenei eszközökkel, és ebből létrehozni egy gondolatot?” Ez egyfajta alkotó magatartást kezdett kialakítani, amely az improvizáció hasznára, sőt fontosságára is rávezetett.

Mindezek a meglátások rávilágítottak a művészetek, a természet jelenségei, és a körülöttünk lévő világ közötti összefüggések felismerésére is, mivel a mindegyikben meghatározó rendnek van lényeges szerepe. Ennek a több évtizeden át csiszolódott zenetanítási gyakorlatnak összefoglalásából született meg ez a zongoraiskola.

Ezt nevezed interdiszciplináris szemléletmódnak, aminek kialakítása meggyőződésed szerint folyamatosan át kell, hogy hassa a tanítást?

A.M. Mindenképpen. Ez egyébként nem egy külön feladat, hanem egy széleskörű, nyitott gondolkodásmód folyamatos kialakítása, egy olyan szemléleti alapállás, amely segíti a világ egységben látását, segíti az összefüggések felfedezését a zenében is, ami egyúttal a zene fontosságát is hangsúlyozza. Nyilvánvalóan ez sok időt igényel. Mi rendkívül fontosnak tartjuk azt, hogy növendékeinkkel a zenei kérdésekhez kapcsolódva, a világ dolgairól is beszéljünk.

Természetesen életkortól függ az, hogy kivel milyen mélységben és részletességben világítunk rá a különböző jelenségek azonos vagy ellentétes tendenciáira.

Tanulmányozva a három kötetet, az interdiszciplinaritás alap gondolata mellett három szokatlan megközelítésmóddal is találkozunk a zongoraiskolában: az improvizálás, a komponálás és a rajz jelentőségének felvetésével és gyakorlásával.

A.M. Tudjuk, hogy a zeneórák embernevelő ereje milyen óriási jelentőségű. A művekben felismert elvek, kapcsolatok, rendezettség, rendre szoktat, pozitív hatása kisugárzik, nevel. Tehát a zeneművek tanulása egyik legfontosabb része az óráknak. Ezt azonban nagymértékben segíti az improvizálás, a komponálás és az analógiák jelenléte.

Amikor az improvizációról beszélünk, mindig Goethe mondása jut eszembe: „Az Úristen a diót adja, de fel nem töri.” Vagyis nem kapjuk teljesen készen, nekünk kell feltörni. Nekünk is hozzá kell adnunk valamit, hogy használhassuk. Itt a minden emberben meglévő kreativitásról és kreatívfejlésről van szó, ami nem új dolog. Miután a zene is nyelv, a zenét, mint nyelvet tanítom, a nyelv alapjait, melyek a zenei beszéd az improvizációs készség kialakításához feltétlenül szükségesek. Emellett természetesen a zenei olvasás (kottából való játék) és íráskészség (komponálás) fejlesztése is szerves része a nyelvtanulásnak. Az improvizáció valaha szorosan hozzátartozott a zenei gyakorlathoz. Ezt is lépésről-lépésre kell tanítani, melynek eredménye, hogy „beszéljük” a zenei nyelvet, saját, önálló gondolatokat is képesek legyünk közölni.

Az első improvizációk módot nyújtanak arra, hogy fokozatosan ismerjük meg a hangszer különböző lehetőségeit, a megszólaltatható hangok különböző tulajdonságait – magasság-mélység, hangerő fokozatok, hangszínek árnyalatai, hangok hosszának időtartama, egymáshoz kapcsolódó arányai, a megszólaltatott hangok és a köztük lévő „csendek” viszonya, stb. Ezt az utat minden egészséges gondolkodású emberrel végig kell járni, ami azonnali személyes kapcsolatot teremt a hangszer, a zene és a hangszerrel ismerkedő között. Lényeg az, hogy mindez megtapasztalt élménnyé váljék. Eközben sokat beszélgetek a gyerekekkel – a felnőttekkel –, mert fontosnak tartom, hogy megismerjem, és a kettőnk közötti személyes kapcsolat is kialakulhasson. Az indulásnak rendkívül nagy szerepe van. Egy élet távlatára kell megnyitni az utat.

A számonkérés kérdése mindig felvetődik. Azt hiszem, ha sikerül felkelteni az érdeklődést, a kíváncsiságot a soron lévő téma iránt, akkor a számonkérés szinte észrevétlenül, fokozatosan beépül a közös munkába.

A kottában az első zongoraóráktól kezdve, majd fokozatosan tovább, megtalálható az improvizációs feladatok gyűjteménye, melyek szorosan kapcsolódnak a tanítási anyaghoz*.

Ezek után kíváncsivá tettél, mi történik az első zongoraórákon?

* A lépésről-lépésre haladás fokozatai az I/1-2. kötet 29., 33., 42., 63., 97., 161., 168., 178., 182. és a II/1-2. kötet 10., 44., 69., 85., 92., 93., 94., 105-107., 109., 125., 131., 141., 150., 155., 166., 175. oldalain követhetők.

A.M. Természetesen sokféle kezdés lehetséges. Ez mindig nagymértékben függ attól, kivel kezdi az ember a zenélést. Csak egy példát említek, amit kisgyerekek különösen kedvelnek. Többféle hangzó eszköz hangját kipróbáljuk. Megfigyeljük a csengését, hangszínét, magasságát, a megszólaló hang hosszúságát, hangerejét, vagyis a tulajdonságait. A hangszínnel kapcsolatban tisztázzuk a felhangok szerepét. Megfigyeljük két hang ritmikai összefüggését. Végül következnek a kis hangszerbemutatók, melyek lényegében összefoglalják, mi mindent tanulhattunk a hangokról. Ezeknek a dolgoknak már az első lépéseknél számtalan kombinációs lehetősége van, és a velük való játék nagyon fontos ismereteket és élményt ad, sőt hivatkozási alap is lehet a későbbiek folyamán. Mondhatnám azt, így kezdődik a kreativitás gyakorlata, az improvizációs gondolkodás kialakítása.

Gondolom, alapos előkészítést, sok gyakorlást kíván az elméleti alapismeretekkel való foglalkozás is.

A kottaolvasás, kottairással egy időben kezdődik az elméleti alapismeretekkel való foglalkozás is, kezdve a különböző ritmusképletek, metrumok tárgyalásától az artikulációs lehetőségekig, az egyszerű technikai problémáktól a kis formák megismeréséig. A hangközök ismerete és felismerése, elemi akkord kapcsolások összefűzése, a jazz világának alapvető harmóniai és ritmikai kapcsolásai mind-mind kiindulópontja lehet egy-egy kis készülő kompozíciónak, melyek szervesen kapcsolódnak a tanult zeneművekhez. A gyerekek nagyon szeretik ezt a munkát, és boldogan mutatják saját kompozícióikat, melyekben felismerhető a megszerzett ismeretek valódi tudása, sok apró, ötletesen megoldott formában.

RINGATÓ 1.

Kassai Bendegúz 7 éves (2003)

RINGATÓ 2.

Kassai Bendegúz 7 éves (2003)

A 7 éves Kassai Bendegúz két kis darabja

Úgy fogalmaznám, hogy a pedagógiai eszközök átcsoportosításának lehetőségét veti fel ez a tanítási-tanulási módszer, mert nem merev és kötelezően nem szabja meg, hogy azonnal magával az új darab tanításával kezdjünk el foglalkozni.

Ennek a tevékenységnek fő célja:

1. a zenei ismeretekből kiindulva rájönni és felfedezni a különböző területeken jelen lévő kapcsolatokat, melyek a világban megtalálható nagy összefüggéseket is jelzik (analógiás gondolkodás); 2. a megkomponált zenemű egészének, formájának, tartalmának mélyebb megértése, alkotóbb módon történő feldolgozása (zeneműtanítás); 3. a már megszerzett ismeretek önálló alkalmazása, az érzelmi megnyilvánulások, saját gondolatok közlése (improvizálás, komponálás).

Nagyon fontosnak tartom a három tevékenység egymással összehangolt jelenlétét.

Mi a célja a kottában található számtalan gyerekrajznak? Miért rajzoljanak a zenét tanuló gyerekek? – kérdeztem dr. Lantos Ferencet.

Lantos Ferenc: Ebben az esetben nem a rajzoláson volt a hangsúly, hanem kerestük azokat a lehetőségeket, analógiákat, melyek legmeggyőzőbben mutatnak rá arra, hogy a zene nagyon sok mindennek sajátos sűrítménye. Vagyis, ami a zenében sajátos módon fogalmazódik meg, annak a gyökerénél olyan egyetemes összefüggéseket találunk, melyek a világ, az élet bármelyik részében is megtalálhatók. – Vagyis, ha a gyerekek érzik és tapasztalják, hogy a zene világa nem független az élet egészétől, hanem a NAGY EGÉSZNEK szerves része, akkor nagyobb hittel és meggyőződéssel foglalkoznak a zenével is, függetlenül attól, hogy zenész akar-e lenni, vagy csak a zenét szerető értelmes ember.

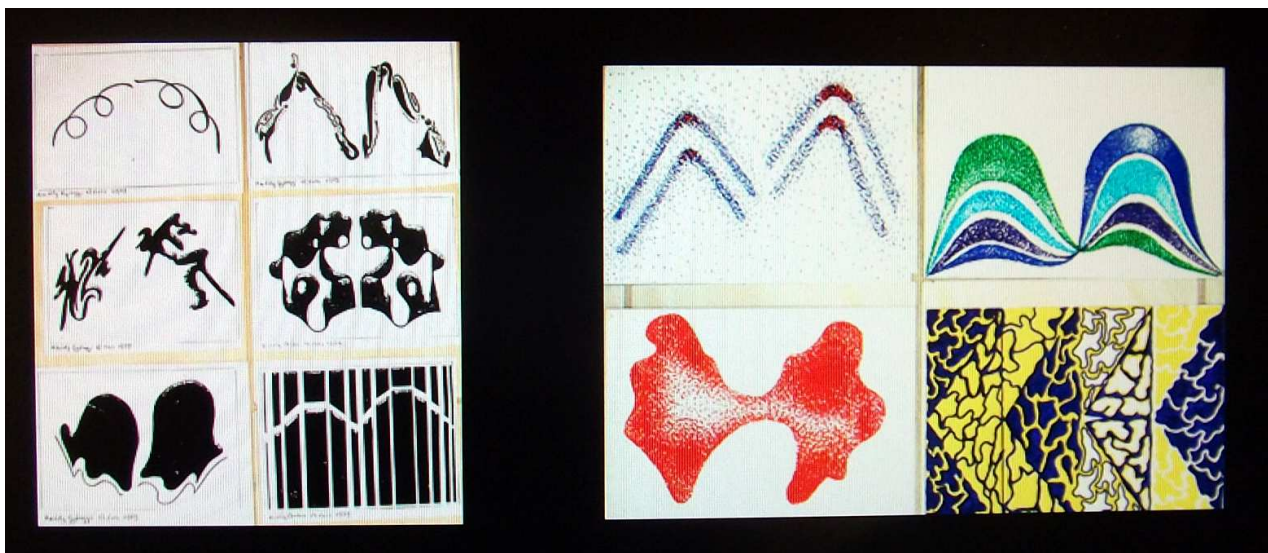
Ehhez kezdetben a rajzolás volt a legkézenfekvőbb, mint a zenei tanulmányokhoz kapcsolódó vizuális eszköz. De itt nem a szép rajzokon volt a hangsúly (talán éppen ezért készültek nagyon szép rajzok is), és nem is a zenéhez kapcsolódó hangulati, érzelmi, vagy akár tematikus ábrázolásról, hanem a mélyebb rétegekre, a tanult zenemű szerkezeti felépítésére történő vizuális „építkezés”, amit szerkezeti analógiának neveztünk el.

Lehetne valamilyen példával egyszerűen illusztrálni ennek a tendenciának megvalósítási módját?

Unisono dallam

Bartók Béla

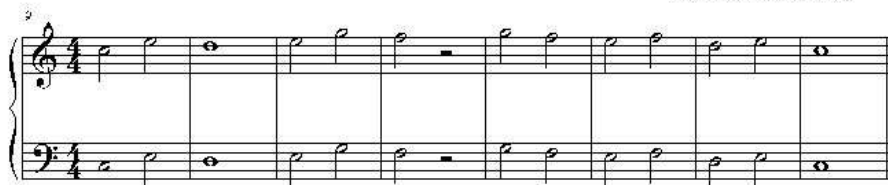

Horváth Adrién 10 éves

Csonka Csilla 7 éves

Karlovicz Zoltán 14 éves

A darabhoz kapcsolódó gyermekrajzok és gyermekkompozíciók

L. F. Így a gyerekek megérezték, hogy a „gyökérnél” azonosak a dolgok. Hangsúlyoznom kell, hogy nem a zenének van szüksége a rajzolásra, hanem a gyerekeknek van szüksége az összefüggések tapasztalatára.

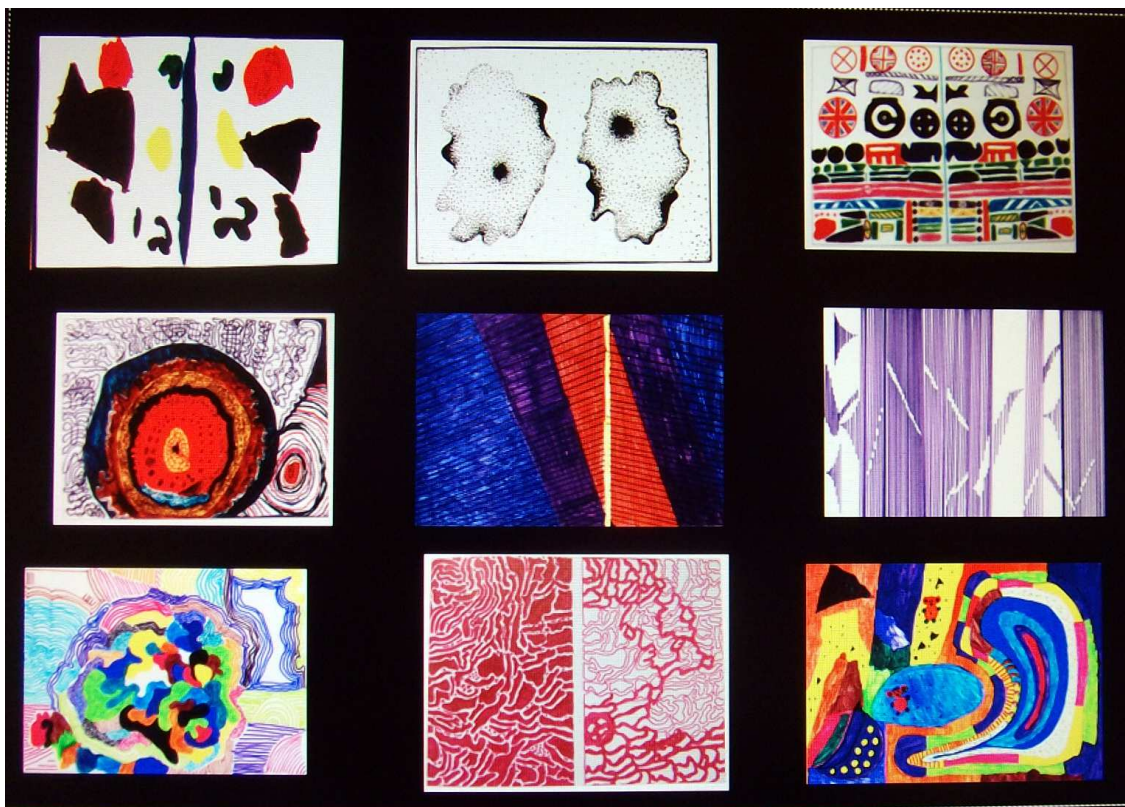
A rajzolás ennek csak egy kézenfekvő eszköze, de nem azt jelenti, hogy a zenét tanulóknak rajzolni is kell. Ugyanakkor minden zenét tanuló – mint ahogy bármit tanuló – gyerekeknek szüksége van az összefüggések egyre mélyebb megismerésére, amihez – bizonyos körülmények között – a rajzolás az egyik legkézenfekvőbb lehetőség.

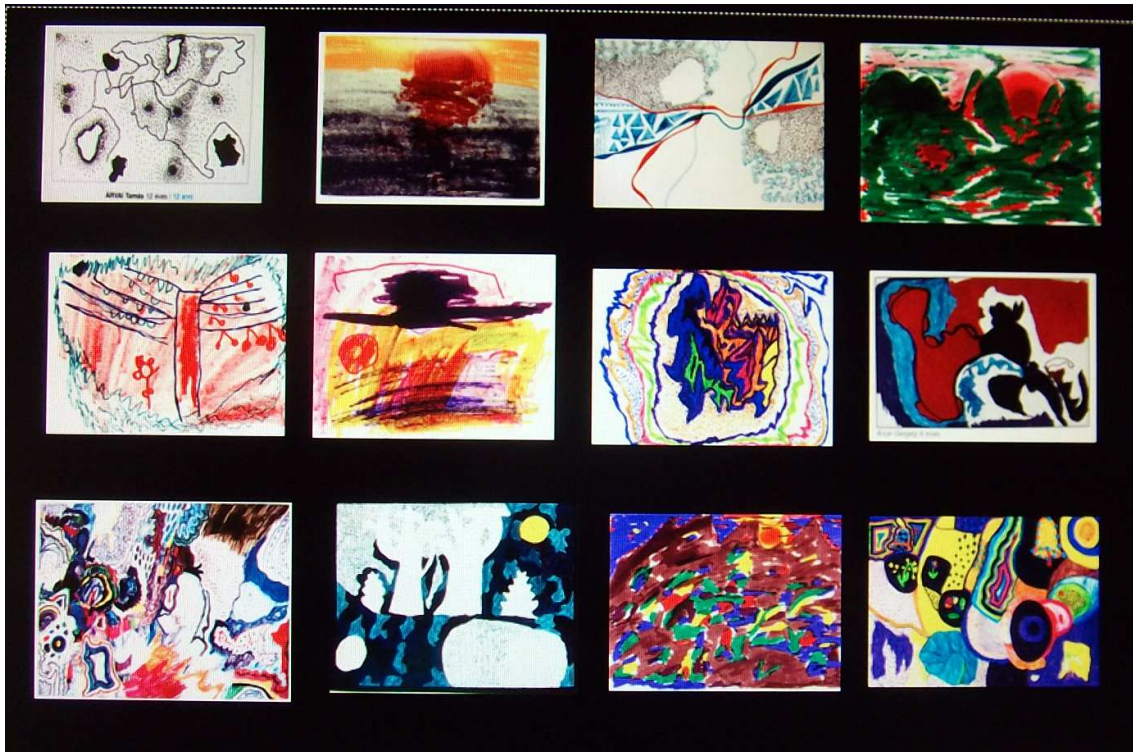
Persze ezt a célt elérhetjük akkor is, ha megvizsgálunk egy virágszerkezetet és ráérzünk arra, hogy egy virág, egy festmény, egy zenemű, azonos „gyökerekkel” rendelkezik. Az erre való rádöbbenés az egyik legnagyobb és legmeggyőzőbb élmény lehet.

De meg lehet vizsgálni bármilyen más természeti vagy művi alakzatot is – ha az igazi minőség – ugyanazt tapasztaljuk. A magunk részéről ezt tartjuk interdiszciplináris megközelítési módnak.

Visszatérve a rajzolásra, így el tudjuk kerülni a divatos irányzatok utánérézésének a veszélyét is. Az így készült rajzi analógiák arra is rámutattak, hogy a gyerekek nem ún. gyerekrajzokat készítenek szívesen, hanem – jó irányítás mellett! – problémákat szeretnek megoldani, ami viszont nagy tanulsággal szolgált a vizuális nevelés számára is. Itt most Szentágothai János, nemzetközi agykutató rádióban elhangzott nyilatkozata jut eszembe: a gyerekeket nem intelligens válaszokra kell nevelni, hanem problémák megoldására (kreativitás). És Kandinszkij is eszembe jut: „Egy bizonyos művészet elemeivel annál inkább kapcsolatba kerülünk, minél jobban megismerjük más művészetek elemeivel fennálló viszonyaikat. A művészet elemeinek és a természet elemeinek viszonya pedig még általánosabb, még szélesebb filozófiai alapra helyezi a problémakört. Így vezet a művészet szintézise egy általánosabb szintézis felé.”

Láthatnánk néhány példát ennek az állításnak igazolására?

*Példák az elemekre és szerkezeti elvekre készült rajzi analógiákra***

Tehát amikor a zene és más művészeti és tudományterületek kapcsolatáról van szó, gyakorlatilag a gyerek szemléletét, összefüggéslátását készítjük elő hosszú távra, a zenei tanulmányokon belül. Hisszük, hogy ezen az úton tanítványaink emberi minősége is növekszik.

Ezért tartjuk óriási felelősségnek, hogy milyen zenei (művészeti) képzést adunk tanítványainknak, akár közoktatás, akár szakoktatás címen. Kinek, mit, mikor, hogyan, és miért.

A kiadvány végtelenül gazdag tárháza annak, hogyan lehet a zenén keresztül szélesebb látókörű és érzelmi világú személyiséget nevelni. Mennyire elterjedt a kotta használata?

A.M. Egyetemeken, nemzetközi konferenciákon, tanári továbbképzéseken több alkalommal része volt a programnak a kiadvány ismertetése. Figyelemre méltó az érdeklődés Japánban! 2011-ben több nagyvárosban, így Tokióban, Kyotóban, Narán, Hirosimában, Oszakában, Nagaszakiban került sor a bemutatására.

Ezekre az alkalmakra nagyon emlékszem, én magam is több helyen előadó voltam. A kiadvány újszerűsége nagy érdeklődést váltott ki! Mindenhol kaptak a kottából ajándékba is, és az előadások meghallgatása után a japán zenetanárok sok példány vásároltak. Hozzátenném még, hogy Európában 2012-ben Angliában (York) és Svédországban (Stockholm) is nemzetközi konferencia programja volt a kiadvány ismertetése. Itthon is több zeneiskola továbbképzési témájának része a Zongorálom-mal való foglalkozás.

** Az illusztrációk Apagyi Mária tulajdonát képezik. Köszönjük, hogy közlésüket engedélyezte.

A.M. Ha jól emlékszem rá, az USA-ban a chicago-i Roosevelt Egyetemen volt egy bemutató előadásod. Tőled tudjuk, hogy itt hangzott el az a mondat, ami bizonyította a koncepció átlátását, megértését és mély átgondolásának szükségességét, revelációszerű felismerését. A külföldi sikeres fogadtatások ráirányították a figyelmet arra, hogy nélkülözhetetlen egy angol nyelvű fordítás, amely lehetővé teszi a kottában lévő magyar nyelvű szöveg megértését. Ezen dolgozunk most, hogy megkönnyítsük a kiadvány használatát külföldön is.

Köszönöm a beszélgetést

Dr. Ábrahám Mariann ***